

Analysing the Iran-Afghanistan Relations during the Second Period of Taliban Rule and the Factors Affecting it (2021-2025)

Ahmad Kazemi Arpanahi

Research Article

Received:
6 August 2025

Revised:
25 October 2025

Accepted:
31 October 2025

Published:
6 November 2025

PP. 60-79

Introduction

The Taliban's resurgence in Afghanistan, following the withdrawal of American forces following the capture of Kabul, the country's capital, has caused the Islamic Republic of Iran to face some contradictions in its confrontation with its eastern neighbors. On the other hand, since the dimensions of the changes are not clear to Iran, it views what is happening as a threat and hesitation, and is not unaware of the existence of a conspiracy in all the changes. Although ideology is at the core of the Taliban's foreign policy, this ideology is not as unified and coherent as it was in the past, and has become somewhat ambivalent. What distinguishes the Taliban from other Islamic movements is their opposition to all Western symbols and symbols and their belief in the right to implement the Prophet's law in full and accurately. The Taliban's origins and background go back to the Deobandi schools in the Indian subcontinent, which were founded by the followers of Shah Waliullah, who, along with the Pashtuns and some mujahideen, dominated Afghanistan as a militant group that, unlike other Islamic groups, had a more military tone and flavor, and by adopting the name of the Islamic Emirate, introduced a violent face of Islam to the world. If we consider the first period of the Taliban presence in Afghanistan as complete ideological unity, the newly come to power Taliban have become two groups with different intellectual origins based on internal and external factors, ethnicity and ideology and have distanced themselves from the previous ideological unity. The southern group of Taliban (Duranis) consisting of Duranis is seeking peaceful and respectful relations with Iran due to internal grounds such as cultural commonalities, and in contrast, the eastern spectrum of Taliban (Gholjais) can become a threat to Iran due to effective foreign interference such as Pakistan, Saudi Arabia and ISIS and a more radical view. The rise to power of each of these two groups on the political sovereignty of Afghanistan and the study of the impact of each of these two groups on the relations between Iran and Afghanistan as direct neighbors require further investigation and are the main issue of this research.

1. PhD Student of Public Policy, Faculty of Administrative Science & Economics, University of Isfahan, Isfahan, Iran.

Email: ahmadkazemiarpanahi@gmail.com Orcid Code: <https://orcid.org/0000-0001-4195-5519>

Cite this article: Kazemi Arpanahi, A., (2025). Analysis of Iran-Afghanistan Relations during the Second Period of Taliban Rule and the Factors Affecting it (2021-2025), *Quarterly Journal of West Asia Political Research*, 1(3), 60-79.

Research Methodology

The research method is qualitative, the data collection method is documentary-library, as well as the use of resources and texts related to the subject in cyberspace, and the analysis method is descriptive-explanatory.

Results & Discussion

Iran and Afghanistan, for historical, cultural, geographical reasons and based on the security needs of the two countries, need friendship and extensive cooperation and even convergence. Various factors play a role in the framework of relations and relations between Iran and Afghanistan, which in turn have different convergent and divergent aspects and dimensions. The emergence of the second Taliban and the change in approach towards regional and trans-regional neighbors have caused various factors, especially the ideological factor, to play an effective role in Iran-Afghanistan relations in a dual manner.

Internal Variables

The internal contexts affecting the Taliban's resurgence can be examined at two levels; the first level relates to the specific characteristics of the Taliban group, and the other relates to the socio-political situation in Afghanistan, which includes a range of causes such as the crisis of identity and legitimacy, the fragility of the state, the gap in the security and military forces, the failure in state-building, nation-building, and democratization.

The Ideological factor

The new Taliban does not have the ideological cohesion and integrity of the past, and this is considered one of the most effective components in relations with Iran. The new Taliban is composed of two groups based on geographical, ethnic, and ideological indicators, each of which has specific positions and orientations toward Iran. Ideology has been an independent variable in the foreign policy of Iran and Afghanistan at different historical stages. With the Taliban's return to power in 2021, given the current short period of time, it does not seem that there has been any noticeable change in the intellectual and ideological foundations of the Taliban, but ideologically speaking, we are witnessing a kind of duality in the Taliban's governance structure.

Regional variables

Each of the regional actors has its own perspective on the US-Taliban agreement. Pakistan has always wanted to include the Taliban, as a militant group opposed to the Kabul government, in the Afghan power structure and in a way maintain its strategic depth against potential threats from India (Mahmoudi, 2020: 208). Geographical proximity and shared borders, along with ethnic and cultural commonalities and border disputes, have made Pakistan a country in the evolution of Afghanistan. Saudi Arabia had been criticized by Afghan officials for its close relations with the Taliban during the 1990s, and Saudi Arabia sought to correct its past by moving closer to US policies. Since the political changes in Saudi Arabia in 2017, the Taliban and its international supporters have been criticized by this country.

To demonstrate his commitment to creating a rift between the different ranks of the Taliban, Saudi Crown Prince Mohammed bin Salman held talks with the US Secretary of Defense on the creation of “safe bases” in Afghanistan for Taliban elements who wanted to enter peace talks with Kabul. Saudi Arabia’s support for the safe bases proposal was in fact an attempt by Riyadh to emerge as a constructive actor in the Afghan battlefield. Despite the current regional and trans-regional security obstacles, Iran has been able to have a great deal of security influence in Afghanistan. The continuation of Iran’s security perspective on Afghanistan, regional conflicts surrounding the two countries, and the global securitization of Iran’s and Afghanistan’s geopolitical and identity by the US are the most important challenges to Iran-Afghanistan relations during the second Taliban era (Mujhdeh, 1400: 82).

International variables

Undoubtedly, one of the most important factors in the resurgence of the Taliban and the new wave of instability and civil war in Afghanistan is the decisions and actions of international powers, especially the United States, Russia, and China. The change in America’s regional strategy, which was put on the agenda at the end of the Obama presidency and with the advice of the country’s strategic-security groups and think tanks, and ultimately, during the Donald Trump era, America tried to save itself from a costly and useless war of attrition with the Taliban (Sisk, 2019: 22).

Focusing on East Asia and containing China are other strategic changes in America to deal with the creation of new security challenges to its interests; the increase in China’s power and its growing economic superiority have made containing China a new priority for America internationally.

Russia is another influential player in the Afghan equations. A wide range of interests and issues make Afghanistan important to Russia. Russia's geopolitical, geoeconomic and geostrategic competitions in the region and its superpower slogans, security threats such as drug trafficking, terrorism and Islamic fundamentalism, protection and control over pipelines and energy transmission channels are some of the issues that have led to Russia having a significant presence in Afghanistan.

The US withdrawal from Afghanistan is seen by Russia as an opportunity to regain the power it had during the former Soviet era and to reassert itself as the guarantor of security for a large part of the Eurasian region. Russia was among the first countries to openly and publicly engage with the Taliban. Simultaneously with the planned withdrawal of US forces from Afghanistan, visits by some Taliban officials to Russia increased and the future of political relations between the two countries were discussed and exchanged.

Conclusion

Afghanistan is one of Iran's eastern neighbors, which has experienced long and difficult periods of chaos and instability in recent decades. In 2020, Afghan provinces fell one after another under the pressure of Taliban fighting forces, until Kabul fell in mid-August. Iran, due to its ideological, historical, cultural, political, and geographical borders with this country, has always paid attention to and explored its events and developments from various angles. At the beginning of its formation, the Taliban first

put anti-Americanism and the fight against foreigners, including the United States and its allies in the West Asian region, on its foreign policy agenda. During this period, the Taliban sought to present the Islamic lifestyle in a radical and extreme way in the minds and eyes of the world, which was opposed by some countries in the region, including Iran. The relations between Iran and the Taliban have taken various forms over time. During the Taliban regime in Afghanistan, Iran and the Taliban had many differences. However, after the fall of the Taliban regime, their relations changed and Iran gave asylum to a number of fugitive Taliban commanders. In recent years, the relations between Iran and the Taliban have remained complex and variable, and depend on various factors. At this point in the history of the West Asian region, the Taliban's approach was opposed to Iran's pure Islamic and revolutionary ideology. With the defeat of the Taliban and the coming to power of subsequent governments in Afghanistan, Iran's policy of convergence with Afghanistan without the Taliban continued in the best possible way. The coming to power of the second Taliban and its acquisition of power in Afghanistan in the last few years has caused a kind of split and fragmentation in the group's approach towards Iran. Although the Taliban has always emphasized good and positive relations with its neighbors, the group's response to the Iranian side has sometimes deviated from the measured path and is not desirable and positive and based on Iran's expectations of them. As this group struggles to gain Tehran's trust, some of its internalists have made provocative statements. An approach that distorts the efforts of both sides to achieve their interests and questions the Taliban's claim of good relations with its neighbors. This is while the right of Taliban officials to take an independent political stance towards other countries has not been defined. Comments that are also seen in other institutions such as the Taliban Foreign Ministry, so that this ministry sometimes deliberately violates the explicit principles of international law and fuels consular tensions between the two sides. The first group in the Taliban are the Ghiljais in eastern Afghanistan who are heavily supported financially and logistically by extra-regional governments including the US and the Israeli regime and regional governments such as Saudi Arabia, Pakistan and Tajikistan in order to isolate the ideology of the Islamic Revolution centered on Iran in the region. The other group, the Durrani in the south, is aligned with Iran's regional and international policies and accepts regional alliances and coalitions centered on Iran and has the most contacts and relations with Iran. The Durrani accept the discourse of the Islamic Revolution in their approach and accept Iran's revolutionary centrality in the Islamic world. Currently, there is a confrontation and discursive conflict in the approach of these two groups in Afghanistan in terms of supporting or not supporting Iran, and Iran's diplomatic relations with both groups in the second Taliban will be able to push them further towards Iran.

Key Words: Iran, Taliban, Foreign relations, Afghanistan, Ideology

واکاوی روابط ایران و افغانستان در دولت طالبان و عوامل موثر بر آن (2025-2021)

احمد کاظمی آرپناهی^۱

مقاله علمی

چکیده

قدرت گرفتن دوباره طالبان در افغانستان با خروج نیروهای آمریکایی به دنبال تصرف کابل، پایتخت این کشور رخ داد و سبب شد جمهوری اسلامی ایران در مواجهه با همسایه‌های شرقی خود دچار برخی تناقض‌ها شود. از سویی، چون ابعاد تحولات برای ایران روشن نیست، به آنچه می‌گذرد به دیده تهدید و تردید می‌نگرد و وجود توطئه در تمامی تحولات را دور از ذهن نمی‌داند. هر چند ایدئولوژی در محور سیاست خارجی طالبان قرار دارد، اما این ایدئولوژی همچون گذشته از یکپارچگی و انسجام کامل برخوردار نبوده و دچار نوعی دوگانگی شده است. پرسش اصلی پژوهش این است که ایدئولوژی طالبان دوره دوم چه تاثیری بر روابط ایران با افغانستان دارد؟ روش پژوهش کیفی از نوع تبیین علی و روش گردآوری داده‌ها کتابخانه‌ای و اینترنتی است. یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که اگرچه یکپارچگی کامل ایدئولوژیکی ویژگی دوره اول حاکمیت طالبان بوده است، طالبان دوره جدید بر پایه عوامل موثر داخلی و خارجی، قومیت و ایدئولوژی به دو گروه با خاستگاه‌های فکری متفاوت تبدیل شده و از یکپارچگی ایدئولوژیک فاصله گرفته است، این دوگانگی ایدئولوژیک عاملی تعیین‌کننده بر روابط ایران و افغانستان در دوره جدید طالبان است.

کلیدواژه‌ها: ایران، طالبان، روابط خارجی، افغانستان، ایدئولوژی

تاریخ دریافت:

۱۴۰۴/۵/۱۵

تاریخ بازنگری:

۱۴۰۴/۸/۳

تاریخ پذیرش:

۱۴۰۴/۸/۹

تاریخ انتشار:

۱۴۰۴/۸/۱۵

۱. دانشجوی دکتری علوم سیاسی گرایش سیاست‌گذاری عمومی، دانشکده علوم اداری و اقتصاد، دانشگاه اصفهان، اصفهان، ایران

Email: ahmadkazemiarpanahi@gmail.com Orcid Code: <https://orcid.org/0000-0001-4195-5519>

استناد به این مقاله: کاظمی آرپناهی، احمد (۱۴۰۳). واکاوی روابط ایران و افغانستان در دولت طالبان و عوامل موثر بر آن (۲۰۲۴-۲۰۲۱)،

فصلنامه سیاست پژوهی غرب آسیا، (۳)، ۶۰-۷۹

مقدمه

آنچه که طالبان را از دیگر جنبش‌های اسلامی متمایز ساخته است، مخالفت این گروه با تمامی مظاهر و نشانه‌های غرب و برحق دانستن خود به منظور اجرای دقیق و کامل شریعت پیغمبر است. صبغه و پیشینه طالبان به مدارس دیوبندیه در شبه قاره هند از پیروان شاه ولی‌الله باز می‌گردد که در کنار قوم پشتون و برخی از مجاهدین به‌عنوان یک گروه ستیزش‌گر که برخلاف سایر گروه‌های اسلامی بیش‌تر رنگ و بوی نظامی داشته بر افغانستان مسلط گردیده و با برگزیدن نام امارت اسلامی چهره‌ای خشن از اسلام را به جهانیان معرفی نموده است. روابط ایران با همسایه شرقی خود، افغانستان، در طول دهه‌های گذشته به دلیل موضوعات مختلفی مانند رقابت دو ابرقدرت روسیه و آمریکا و نزدیکی ایران با آمریکا جهت جلوگیری از نفوذ و گسترش کمونیسم، تلاش روسیه برای رسیدن به خلیج فارس، جنگ مجاهدین افغان و روسیه از اهمیت بسیاری در مناسبات بین‌الملل برخوردار بوده است. تا قبل از وقوع انقلاب اسلامی در ایران روابط این دو کشور همسایه، معطوف به اختلافات مرزی، مسئله رود هیرمند و تعیین مرزهای خشکی بوده که همواره تأثیرات قابل توجهی بر روابط دو کشور داشته است. ایران، استقلال افغانستان را از تحت‌الحمایتی بریتانیا در سال ۱۳۰۰ به رسمیت شناخت و در کابل سفارت دایر کرد. رفع اختلافات مرزی بین ایران و افغانستان در نواحی سیستان و خراسان به موجب حکمیت دولت ترکیه در سال ۱۳۱۳ و انعقاد پیمان دفاعی سعدآباد نشانه‌هایی از روابط روبه‌بهبود دو کشور در دوران پهلوی اول است. از حکمیت ایران در مناقشه میان افغانستان و پاکستان بر سر موضوع پشتونستان نیز می‌توان به‌عنوان مهم‌ترین رویداد دوران پهلوی دوم در روابط دو کشور همسایه نام برد. در دوره جدید حکومت طالبان، شاهد حضور افراد برجسته و نخبه طالبان در کابل و سیاستگذاری‌های بین‌المللی برای این کشور هستیم. به‌نوعی می‌شود کابل را مرکز سیاستگذاری‌های نوین دانست و قندهار را مرکز سیاستگذاری‌های سنتی دانست، بنابراین دودستگی در تصمیم‌گیری‌های سیاسی موضوعی است که دستگاه سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران برای برقراری ارتباط با حکومت طالبان باید به آن توجه کند. تقابل قندهار و کابل را می‌توان به عنوان تقابل اندیشه روستایی با شهری در نظر گرفت. چنان‌که در اندیشه روستایی افغانستان، ممنوعیت برای حضور زنان در جامعه یا عدم رابطه با کشورهای غیرمسلمان از ویژگی‌های آشکار آن است. این درحالی است که اندیشه شهری، افغانستان به دنبال آزادی‌های بیشتر و گسترش روابط با دیگر کشورهاست.

اگر ویژگی دوره اول حضور طالبان در افغانستان را یکپارچگی کامل ایدئولوژیک بدانیم، طالبان تازه به قدرت رسیده براساس عوامل موثر داخلی و خارجی، قومیت و ایدئولوژی به دو گروه با خاستگاه‌های فکری متفاوت تبدیل شده و از یکپارچگی ایدئولوژی سابق فاصله گرفته است. گروه جنوبی طالبان (درانی‌ها) متشکل از درانی‌ها به دلیل زمینه‌های داخلی مانند مشترکات فرهنگی به دنبال روابط مسالمت‌آمیز و توأم با احترام با ایران است و در مقابل، طیف شرقی طالبان (غلجایی) به دلیل دخالت‌های موثر خارجی مانند پاکستان، عربستان و داعش و نگاه رادیکال‌تر می‌تواند به تهدید علیه ایران تبدیل گردد. به قدرت رسیدن هر یک از این دو گروه بر حاکمیت سیاسی افغانستان و بررسی تأثیر به قدرت رسیدن هر کدام از این دو گروه بر روابط ایران و افغانستان به عنوان همسایگان مستقیم نیازمند بررسی بیشتر و مسئله اصلی این پژوهش است.

۱- پیشینه پژوهش

سهرابی (۱۴۰۳) در مقاله‌ای تحت عنوان «آینده پژوهی روابط ایران و افغانستان پس از ظهور مجدد طالبان در سال ۲۰۲۱» معتقد است که؛ هرچند باور اولیه جمهوری اسلامی بعد از قدرت‌یابی مجدد طالبان این بود که طالبان امروز با طالبان گذشته تفاوت‌های بسیاری دارد و به‌نوعی خیلی از رفتارهای خود را تعدیل کرده است، اما در بدنه طالبان برخی از افراد این گروه تحت تأثیر فقه اخباری و حدیث‌گرایی رفتارهای خشونت‌بار و تبعیض‌آمیزی علیه زنان رسانه‌ها اعمال می‌کنند که این مسئله می‌تواند سیل مهاجرت، را نسبت به اقوام افغان‌ها به ایران و به‌دنبال آن تبعات امنیتی و اقتصادی و اجتماعی برای کشور میزبان در پی داشته باشد. در واقع از زمان روی کار آمدن طالبان تنش‌های مرزی طالبان با همسایگان به‌ویژه جمهوری اسلامی ایران ایجاد شده است. جدای از تنش در مرز، تنش در سطح تماس‌های سیاسی و دیپلماتیک و درگیری‌های لفظی بر سر حقایق آبی ایران، احتمال قاچاق مواد مخدر و بازگشت میلیون‌ها مهاجر افغان به ایران وجود دارد.

سمیعی اصفهانی و فرحمند (۱۴۰۰) در پژوهشی تحت عنوان «دولت‌سازی بین‌المللی و بحران‌گذار سیاسی در افغانستان (۲۰۲۱-۲۰۱۴) می‌نویسند؛ در پی رخداد ۱۱ سپتامبر ۲۰۰۱، دغدغه تروریسم فراملی و جنگ بین‌المللی علیه تروریسم، دولت‌های شکننده مانند افغانستان در مرکز گفتمان امنیتی غرب قرار گرفت و در نتیجه «دولت‌سازی بین‌المللی» یا بیرونی در قالب نظریه «صلح لیبرال» راه‌حل پیشنهادی برای ایجاد ثبات سیاسی و دولت مرکزی قوی در افغانستان در دستور کار غرب قرار گرفت. با این حال پس از گذشت نزدیک به دو دهه، پروژه «دولت‌سازی بین‌المللی» نتایج مطلوب را برای جامعه افغانستان و هم‌چنین جامعه بین‌الملل به‌دنبال نداشت، همچنین موفقیت پروژه دولت‌سازی برآیند دو عامل؛ ۱. توافق سیاسی افقی (احترام دولتمردان به تعهدات خود و پایبندی به قواعد بازی سیاسی) و ۲. توافق عمودی؛ تعامل سازنده و متقابل دولت و جامعه (مشروعیت داخلی و عدم مداخله نیروهای خارجی) است.

نصراصفهانی، اسماعیلی وردنجانی و رنجبر (۱۴۰۳) در موضوعی با عنوان «دوگانگی ایدئولوژیکی طالبان در مواجهه با تفکر انقلاب اسلامی و تأثیر آن بر آینده روابط ایران با افغانستان» بر این باورند که؛ طالبان در دوره دوم برای به‌کارگیری تفسیری متفاوت‌تر از ارزش‌های اسلامی در سطح زندگی روزمره از جمله آداب و رسوم، معاشرت‌ها، زنان، رسانه، احکام اسلامی و شیعیان، در صدد است تا سبک زندگی اسلامی را به شکلی رادیکال و افراطی در انظار و اذهان جهانیان به نمایش بگذارند که با مخالفت برخی از کشورهای منطقه مواجه شدند.

حسینی و همکاران (۱۳۹۵) در مقاله‌ای تحت عنوان «جریان‌های ایدئولوژیکی مبنای موثر بر سیاست‌های تقنینی افغانستان» نشان دادند که نقطه اوج تمامیت‌خواهی در ظهور طالبان و قوانین متحجرگونه آن در نتیجه ناکامی مجاهدین در گفتمان اسلام‌گرایی سیاسی بر سر قدرت و تقسیم آن بوده است. دولت‌ملت‌سازی بین‌المللی افغانستان پس از ۱۱ سپتامبر ۲۰۰۱ علی‌رغم ایجاد پارادوکس‌هایی برای حاکمیت و امنیت ایران، در مقایسه با دوره‌هایی از تاریخ افغانستان که با افراط‌گرایی مذهبی مواجه بوده، توانسته زمینه‌های امنیت و ثبات نسبی در این کشور را فراهم نماید. سوال حاضر این است که عوامل تأثیرگذار بر روابط این دو کشور با بازبانی دوباره قدرت طالبان در افغانستان درونی بوده و متأثر از نگاه ایدئولوژیکی طالبان است یا نقش قدرت‌های فرامنطقه‌ای بر روابط آتی این دو کشور تأثیرگذارتر است.

وجه تمایز این پژوهش از سایر پژوهش‌ها تمرکز بر روابط ایران و افغانستان در دوره دوم حاکمیت طالبان و عوامل داخلی موثر بر این رابطه است، بنابراین در مقاله پیش‌رو با تأکید بر ابعاد مهم داخلی، منطقه‌ای و بین‌المللی نوعی جدیدی از رابطه بین ایران و افغانستان در دوران صدارت طالبان دوم مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته شده است.

۲- مبانی نظری و مفهومی پژوهش

۲-۱- ایدئولوژی سیاسی راست رادیکال مذهبی و بنیادگرایی اسلامی طالبان

راست رادیکال مذهبی با تمرکز بر بنیادگرایی اسلامی و به‌طور خاص طالبان، یک سیستم فکری-سیاسی است که خواستار بازگشت به تفاسیر سنتی و سخت‌گیرانه متون دینی (قرآن و سنت) به‌عنوان تنها منبع قانون‌گذاری و حکمرانی (شریعت) است. ترکیبی از یک چارچوب سیاسی رادیکال و یک تفسیر بسیار سختگیرانه و بنیادگرایانه از اسلام است. ایدئولوژی طالبان ریشه در ترکیبی خاص از پشتون‌والی (کد سنتی قبیله‌ای پشتون‌ها) و یک تفسیر بسیار سختگیرانه از شریعت اسلامی دارد که به آن «بنیادگرایی اسلامی» گفته می‌شود. این ترکیب، یک جهان‌بینی سیاسی و اجتماعی رادیکال را شکل داده است. طالبان یک حرکت اسلام‌گرای جهادی است که هدف اصلی آن برقراری یک «امارت اسلامی» در افغانستان است که در آن، تمامی قوانین و زندگی اجتماعی باید کاملاً منطبق بر تفسیری خاص از شریعت اسلامی باشد. طالبان پیرو مکتب فقهی حنفی و به دنبال تفسیر شریعت هستند، اما تفسیر آن‌ها از این مکتب، بسیار محافظه‌کارانه و سختگیرانه است. آن‌ها بر اجرای حدود (مجازات‌های مشخص شده در فقه برای جرائم خاص) تأکید زیادی دارند و هر آنچه را که مغایر با درک خود از اسلام بدانند، ممنوع می‌کنند (Qurashi, 1401: 1). طالبان هرگونه سیستم سیاسی مبتنی بر دموکراسی غربی، سکولاریسم، و قانون اساسی سکولار را رد می‌کنند. آن‌ها معتقدند تنها حاکمیت مطلق از آن «الله» است و حاکمان باید تنها مجری احکام او باشند. این موضع، آن‌ها را در رده ایدئولوژی‌های راست رادیکال مذهبی قرار می‌دهد که خواهان جایگزینی کامل ساختارهای سیاسی مدرن با یک نظام دینی هستند و به دنبال آن سکولاریسم و دموکراسی را رد می‌کنند.

۲-۲- اصول کلیدی بنیادگرایی طالبان و راست رادیکال

۲-۲-۱- سلطه سنتی و سلسله‌مراتبی

ساختار مورد نظر طالبان یک ساختار کاملاً سلسله‌مراتبی است که رهبری دینی (غالباً روحانیون ارشد) بالاترین قدرت را دارند. این امر با ایده‌های مدرن برابری و حقوق فردی در تضاد است. تمرکز قدرت در طالبان به امرا وابسته است و اختیارات نهایی صرفاً در دست یک مرجع سنتی و مذهبی است (Mahmoudkhani, 1400: 3). جایگاه‌ها و انتصابات براساس وفاداری شخصی به رهبران ارشد و پیوندهای قبیله‌ای یا نظامی تعیین می‌شوند.

۲-۲-۲- نفی مدرنیته و جهانی‌شدن

نفی مدرنیته و جهانی‌شدن در تفکر طالبان هسته‌ای‌ترین بخش ایدئولوژی آن‌ها و کلید فهم سیاست‌های داخلی و خارجی این گروه است. طالبان با مظاهر مدرنیته، مانند موسیقی غربی، سینما، اینترنت و تحصیلات مختلط به شدت مخالفند، زیرا

آن‌ها را نفوذ فرهنگی غرب و عاملی برای تضعیف هویت اسلامی می‌دانند (Bathai, 1402: 158). نفی آموزش مدرن برای زنان یکی از بارزترین نمونه‌های نفی مدرنیته است، به همین دلیل با آموزش مختلط که مغایر با ارزش‌های اسلامی است، مخالفت می‌کنند.

۲-۲-۲- نگرش‌های اجتماعی سختگیرانه

این رادیکالیسم در جامعه به وضوح دیده می‌شود؛ محدودیت‌های شدید بر آزادی‌های فردی، به ویژه برای زنان (ممنوعیت کار، آموزش عالی و اجبار به پوشش کامل) نمونه‌های بارز آن است. محدودیت‌های مطلق بر زنان (آموزش، کار، تحرک و پوشش)، کنترل شدید بر فرهنگ رسانه و سرگرمی (ممنوعیت موسیقی، سانسور شدید، محدودیت بر تصویر)، اجرای عمومی و سختگیرانه احکام (گشت‌های امر به معروف، تنبیهات بدنی در ملاعام) از جمله نگرش‌های اجتماعی سختگیرانه طالبان می‌باشد. ایدئولوژی طالبان، در هسته خود، تلاشی برای برقراری یک حکومت دینی سنتی است که در آن اصول سختگیرانه شریعت (از منظر آن‌ها) به شکل رادیکال و با نفی کامل هرگونه نوآوری سیاسی، اجتماعی یا فرهنگی مدرن، اجرا شود. این امر آن را در طیف سیاسی در رده راست‌ترین و بنیادگراترین ایدئولوژی‌های مذهبی جهان قرار می‌دهد (Shahin, 1401: 1).

۲-۲-۳- نفی سکولاریسم و ملی‌گرایی

از نظر طالبان، سکولاریسم (جدایی دین و دولت) و ملی‌گرایی (حاکمیت دولت-ملت) هر دو از دستاوردهای جهان‌بینی غربی هستند که ماهیت اسلامی دولت را تضعیف می‌کنند. آن‌ها به جای دولت ملی سکولار، به دنبال یک امارت اسلامی متمرکز هستند که در آن شریعت منبع واحد قانون‌گذاری و حکومت است و وفاداری اصلی شهروندان به ساختار ایدئولوژیک، نه به مرزهای جغرافیایی یا ساختارهای سیاسی مدرن است (1) (Salahshur, 2019).

۲-۳- نظریه پردازان بنیادگرایی اسلامی

هرچند طالبان به طور خاص یک جنبش ایدئولوژیک پیچیده نیست و بیش‌تر یک جنبش سیاسی- نظامی عمل‌گرا است، اما از سنت‌های فکری مشخصی الهام گرفته است. مهم‌ترین تأثیرات فکری و نظریه‌پردازان مرتبط با بنیادگرایی اسلامی به شرح ذیل اشاره خواهد شد.

۱-۲-۳- ابوالاعلی مودودی

نظریه‌پرداز برجسته پاکستانی، بنیانگذار جماعت اسلامی، ایده حاکمیت یا حاکمیت مطلق خداوند و لزوم تشکیل یک دولت اسلامی مبتنی بر شریعت، تأثیر عمیقی بر جنبش‌های اسلامی معاصر، از جمله در منطقه هندوکش داشته است. مودودی نیز مانند طالبان، معتقد است که تنها منبع قانون‌گذاری و مشروعیت الله است. هر نظام دموکراتیک غربی که در آن انسان‌ها قانون وضع می‌کنند، شرک سیاسی محسوب می‌شود. در این زمینه، رد سکولاریسم توسط طالبان با بنیان فکری مودودی

سازگار است (Hunter, 2021: 112). مودودی بر لزوم اجرای شریعت و لغو کامل قوانین موضوعه سکولار اصرار داشت، طالبان نیز با لغو قانون اساسی و اعلام امارت اسلامی، در این مسیر ظاهری حرکت کرده‌اند.

۲-۳-۲- سید قطب

نظریه پرداز مصری و از رهبران اخوان المسلمین، کتاب‌های او، به ویژه «معالم فی الطریق» (نشانه‌ها در راه)، مفهوم «جاهلیت مدرن» را معرفی کرد که براساس آن، جوامع امروزی غیرمسلمان هستند و باید با جهاد (به معنای مبارزه) از حاکمیت دینی جایگزین شوند. این تفکر در جنبش‌های جهادی بسیار تأثیرگذار بوده است (Gharayan Zandi, 2015: 124). قطب معتقد بود که تنها حاکمیت مطلق از آن خداست. هر سیستمی که در آن انسان حق قانون‌گذاری دارد، در واقع از حاکمیت خدا سرپیچی کرده است. تمام حکومت‌های مدرن، چه سکولار، چه لیبرال، چه حتی حکومت‌هایی که ادعای اسلامی بودن دارند، اما قوانین مدنی غربی را پذیرفته‌اند (مانند جمهوری اسلامی سابق افغانستان یا حکومت‌های عربی مدرن) در واقع کافر و جاهلی هستند (Greges, 2021: 18). طالبان به وضوح تمام ساختارهای دولت-ملت مدرن، ایدئولوژی‌های ناسیونالیستی (مانند ناسیونالیسم پشتون یا دموکراسی) و سکولاریسم را در چارچوب جاهلیت مدرن طبقه‌بندی می‌کنند و هدفشان محو کردن این ساختارها برای برقراری امارت اسلامی است.

۲-۴- ایدئولوژی و سیاست خارجی

بدون شک ایدئولوژی یکی از عناصر تأثیرگذار بر سیاست خارجی کشورها به‌شمار می‌آید، ظهور ایدئولوژی مارکسیستی در افغانستان و شکل‌گیری نظام کمونیستی در این کشور تأثیر عمده و مهمی بر تحولات سیاست خارجی افغانستان گذاشت و موجب تغییرات اساسی در سیاست خارجی این کشور گردید. ایدئولوژی از جمله مفاهیمی است که مورد توجه اندیشمندان حوزه‌های مختلف علوم قرار گرفته است. «دستوت دوتراسی» نخستین کسی بود که این اصطلاح را به کار برد (Muyiwa, 2024: 617). اگر مفهوم نخستین واژه ایدئولوژی که در نقطه‌ای از مکان و در برهه‌ای از زمان و در حوزه علمی خاص مطرح گردیده است، از پیکره‌ی تاریخ اندیشه‌ورزی جدا شود، تا مجزا به مطالعه آن پرداخته شود، در تبیین بار معنایی آن خطای فاحشی صورت خواهد گرفت؛ این جاست که بدفهمی‌ها و کج‌اندیشی‌ها خود را می‌نمایانند و عناصر بی‌ارتباط با موضوع شالوده تفکر را سست می‌کنند (Shafi'i and Eiduzai, 2013: 31). سیاست خارجی دولت‌ها متأثر از دو دسته عوامل است: نخست، عواملی که به ساختار داخلی آن‌ها مرتبط است، شامل موقعیت جغرافیایی، ترکیب قومی و مذهبی، تجربه تاریخی، ویژگی سیستم‌های سیاسی و نخبگان آنان، منابع طبیعی، شرایط اقتصادی، توان نظام می‌باشد. دسته دوم، عواملی که به تحولات خارجی مرتبط هستند که شامل سیستم سیاست بین‌المللی و زیرسیستم‌های منطقه‌ای است، گروه طالبان با تغییر رویکرد سیاسی در داخل افغانستان به دنبال تطهیر و احیای چهره خود در نزد ملت افغانستان و عرصه بین‌الملل است و این به معنای تقویت سیاست خارجی این گروه نیست؛ زیرا به کار بردن مفهوم سیاست خارجی در مورد گروه طالبان امری دور از ذهن است. ایدئولوژی اسلامی را نباید به مثابه بنیادگرایی اسلامی تعریف کرد، چرا که در بنیادگرایی اسلامی وجه اعتراضی و منفی اسلام برجسته می‌شود و وجه خشنی از اسلام پدید می‌آید که ذات منور اسلام را مخدوش می‌کند و نوعی خرق عادت است که برخلاف آن چیزی که اسلام بیان می‌دارد، عمل می‌کند (Schetter, 2016).

(15). بین ایدئولوژی‌ها چارچوبی طرح می‌شود که دولتمردان بدان واقعیت‌ها را محقق می‌کنند، بنابراین انتظار نمی‌رود که به‌طور مستقیم در امور جزئی وارد شده و برای همه مشکلات راه‌حل ارائه دهند و در سطح کلان عمل می‌کنند. ایدئولوژی حداکثر تعیین می‌کند آیا یک ملت در سیاست خارجی از طریق دیپلماتیک وارد می‌شود و یا از زور استفاده نماید و علاوه بر آن، کارکرد درجه سومی هم دارد و آن، توجیه‌گزینه‌ها و تصمیمات سیاسی است.

۳- پیشینه روابط ایران و افغانستان

ایران و افغانستان به دلایل تاریخی، فرهنگی، جغرافیایی و بنا به ضرورت‌های امنیتی فراروی دو کشور نیازمند دوستی و همکاری‌های گسترده و حتی هم‌گرایی هستند. عوامل مختلفی در چارچوب روابط و مناسبات ایران و افغانستان ایفای نقش می‌کنند که به نوبه خود دارای وجوه و ابعاد مختلف هم‌گرایانه و واگرایانه است. ایران و افغانستان دارای فرهنگ، دین و زبان مشترک هستند و در بسیاری موارد دیگر هم اشتراک‌های زیادی وجود دارد و حتی دشمن مشترک دارند. جمهوری اسلامی ایران هم همواره تلاش کرده است حسن هم‌جواری را به شایستگی دنبال کند. در سال‌های دفاع مقدس که ایران دچار مشکلات زیادی بود، از همکاری با مهاجران افغان دریغ نورزید که این نشان‌دهنده عمق روابط دو کشور است. پس از پیروزی جهاد هم‌ایران با دولت مجاهدان هم‌سو بود و در زمان حاکمیت طالبان نیز مردم افغانستان را تنها نگذاشت. پس از سقوط طالبان هم به دولت‌سازی و نهادینه شدن دولت کمک کرد. دو کشور ایران و افغانستان با وجود داشتن مرز مشترک سیاسی و برخورداری از علائق مشترک فرهنگی و دینی بیش‌ترین امکان را برای گسترش همکاری‌های سیاسی، امنیتی، اقتصادی و فرهنگی دارا هستند (Advai, 2016: 74). هرچند تحولات شکل‌گرفته در افغانستان بعد از رویداد ۱۱ سپتامبر به سود منافع و امنیت ملی ایران است و این کشور نیز به‌طور طبیعی خواهان افغانستانی امن، باثبات، دوست و توسعه‌یافته است، حضور نیروهای آمریکایی و اهداف درازمدت این کشور در راه‌اندازی پایگاه‌های نظامی در افغانستان و آثار آن بر منطقه، جمهوری اسلامی ایران را ناگزیر می‌کند با آمریکا در منطقه همکاری نکند. افزایش عملیات تروریستی، تهدیدی جدی برای منافع و امنیت ملی ایران به ویژه در مرزهای شرقی این کشور محسوب می‌شود. این تهدید از یک‌سو شامل اقدامات و عملیات تروریستی است و از سوی دیگر به دلیل پیوندهای قومی و قبیله‌ای در مرزهای دو کشور احتمال ایجاد و تقویت منازعات قومی و افزایش مهاجرت به مرزهای ایران و هم‌چنین تشدید قاچاق مواد مخدر (که طالبان از حامیان اصلی تولید و قاچاق مواد مخدر است) بیش‌تر می‌شود. بعد از ۱۱ سپتامبر، حذف طالبان از قدرت به‌عنوان فرصتی برای ایران محسوب می‌شد (Arianfar, 2015: 23). قدرت‌گیری مجدد طالبان در افغانستان باعث اهمیت بیش‌تر تحولات این کشور در ارتباط با امنیت ملی ایران شده است. از آنجایی که افغانستان همسایه ایران است و در روابط بین‌الملل کشورهای همسایه جزو عمق استراتژیک محسوب می‌گردند، به طوری که هر تغییری و تحولی در کشور همسایه به‌علت یک سری اشتراکات و نزدیکی جغرافیایی تأثیرات دومی‌نوی بر همسایگان و حتی منطقه دارد. ظهور طالبان دوم و تغییر رویکرد در مقابل همسایگان منطقه‌ای و فرامنطقه‌ای باعث شده تا عوامل مختلفی بویژه عامل ایدئولوژی به صورتی دوگانه در روابط ایران و افغانستان نقش موثری ایفا کند.

۴ - عوامل موثر بر روابط ایران و افغانستان

۴-۱- متغیرهای داخلی

زمینه‌های داخلی موثر بر بازخیزی طالبان را در دو سطح می‌توان مورد بررسی قرار داد؛ سطح اول مربوط به ویژگی‌های خاص گروه طالبان می‌شود و دسته دیگر به وضعیت سیاسی - اجتماعی افغانستان باز می‌گردد که طیفی از علل هم‌چون بحران هویت و مشروعیت، شکنندگی دولت، شکاف در نیروهای امنیتی و نظامی، شکست در دولت‌سازی، ملت‌سازی و دموکراتیزاسیون را دربر می‌گیرد.

گرچه طالبان دوم از نظر گفتمان سیاسی تغییر کرده است، باید اذعان داشت که از نظر تیپولوژی معرفتی کماکان بر انگاره‌های پیشین خود تأکید و تمرکز دارد، بدین معنا که در مقام نظر برخلاف تأکید دارد، ولی در گفتمان جدید خود قائل به «امارت» است و این نوع از نظریه‌پردازی را از پاکستان آموخته است. عمده دلیلی هم که می‌توان در این خصوص اظهار کرد، آن است که هدف طالبان نوعی حساسیت‌زدایی از خود هست، زیرا اگر هم چنان برخلاف تأکید کنند، همانند داعش با مخالفت گسترده مواجه خواهند شد. طالبان با توجه به تجربه دو دهه گذشته به این نتیجه رسیده است که نه تنها برای کسب قدرت، بلکه برای حفظ قدرت نیاز به ایجاد تغییرات ظاهری در مدل حکمرانی خود دارد. طالبان به لحاظ هویتی، تغییر چندانی نسبت به گذشته نداشته است، ولی به لحاظ سیاسی به دنبال تشکیل حکومتی است که تصویر نسبتاً متفاوتی از خود ارائه دهد و پذیرش دیگر کشورها را جلب کند، از این رو، طالبان در الگوی جدید خود از ایجاد تغییرات محدودی در ارتباط با زنان، اقلیت‌ها و کودکان استقبال کرده و تلاش دارد نسبت به امنیت اماکن دیپلماتیک به دیگر کشورها اطمینان داده و مانع از تکرار تجربیات تلخ گذشته باشد. با روی کار آمدن دولت بایدن، طالبان امیدوار بود بتواند با توجه به رویکرد دموکرات‌ها در خصوص موضوعات حقوق بشری، بر عدم پابندی طالبان در خصوص کاهش خشونت و انجام مذاکرات معنادار با دولت کابل تأکید و وزن دولت را تقویت کند (Shokri, 2018: 30). خواست طالبان صرفاً سهم‌گیری در حکومت و قدرت سیاسی افغانستان نیست و طالبان برای تشکیل امارت اسلامی یا ساختار جدید سیاسی به مدیریت خود در افغانستان می‌جنگد. احزاب و سایر گروه‌های سیاسی در افغانستان با نوع حکومت‌داری و قوم‌گرایی متعصبانه اشرف غنی مشکل داشتند. در طول دوره پنج‌ساله حکومت وحدت ملی، نه تنها ناامنی‌ها از جنوب به شمال افغانستان گسترش یافت، بلکه گروهک تروریستی داعش نیز بر مشکلات امنیتی افغانستان افزود و عملاً بحران در افغانستان فراگیر شده بود. احزاب به‌ویژه جبهه متحد شمال سابق یعنی تاجیک‌ها، ازبک‌ها و شیعیان هزاره ادامه این وضعیت را به نفع خود نمی‌دانند و از این رو با اصل مذاکره با طالبان مسئله‌ای نداشته‌اند، به شرطی که احزاب مذکور در روند جزئیات مذاکرات و توافقات احتمالی قرار بگیرند (Kamel, 2020: 9).

در میان نگرانی‌های فزاینده امنیتی افغانستان در دو سال گذشته، بسیاری پیش‌بینی می‌کردند که سقوط شهرهای افغانستان، اثرات دومینواری را در پی داشته باشد، با این حال هیچ‌کس این انتظار را نداشت که این امر منجر به فروپاشی چشم‌گیر دولت افغانستان از جمله فرار اشرف غنی، رئیس‌جمهور سابق افغانستان از این کشور در ۱۵ اوت ۲۰۲۱ گردد. ناکامی دولت افغانستان در اعتماد سازی و رواج فساد گسترده در نهادهای امنیتی - دفاعی، معضل دیگری است که در قدرت یافتن طالبان نقشی اساسی داشته است، عزل و نصب‌های سلیقه‌ای و قومی، رشوه، حیف و میل اموال، اختلاس و تقدم رابطه بر ضابطه و در صدر آن ناتوانی در تطبیق با ایدئولوژی ملی‌گرایانه، نیروهای امنیتی - دفاعی را با چالش‌های زیادی مواجه ساخته است. طالبان دوم در صدد احیای چهره مخدوش شده خود در سطح داخلی در افغانستان است تا از

این طریق بتواند اجماع افکار عمومی را در مسیر تشکیل حکومت با خود همراه و همگام سازد (Barnes, 2021: 46). طالبان به لحاظ هویتی تغییر چندانی نسبت به گذشته نداشته است، ولی به لحاظ سیاسی به دنبال تشکیل حکومتی است که تصویر نسبتاً متفاوتی از خود ارائه دهد و پذیرش دیگر کشورها را جلب کند. از این رو، طالبان در الگوی جدید خود از ایجاد تغییرات محدودی در ارتباط با زنان، اقلیت‌ها و کودکان استقبال کرده و تلاش دارد نسبت به امنیت اماکن دیپلماتیک به دیگر کشورها اطمینان داده و مانع از تکرار تجربیات تلخ گذشته باشد. به عبارتی طالبان یکدست و منسجم نیست و باید طالبان سیاسی را از طالبان ایدئولوژیکی تفکیک کرد. در میان عوامل و متغیرهای داخلی تاثیرگذار بر روابط ایران و افغانستان در دوره حکمیت طالبان دوم، ایدئولوژی است که در ادامه به تفصیل توضیح خواهیم داد.

۱-۱-۴- عامل ایدئولوژی

طالبان جدید از آن انسجام و یکپارچگی ایدئولوژیکی گذشته برخوردار نیست و همین امر یکی از مولفه‌های بسیار موثر در روابط با ایران محسوب می‌شود. طالبان جدید براساس شاخص‌های جغرافیایی، قومی و ایدئولوژیکی از دو طیف تشکیل شده است، که هر یک مواضع و جهت‌گیری‌های خاصی نسبت به ایران دارند. ایدئولوژی یکی از متغیرهای مستقل در سیاست خارجی ایران و افغانستان در مقاطع مختلف تاریخی بوده است. با روی کار آمدن مجدد طالبان در سال ۲۰۲۱ با توجه به بازه زمانی کوتاه کنونی به نظر نمی‌رسد در بن‌مایه‌های فکری و ایدئولوژیکی طالبان تغییر محسوسی بوجود آمده باشد، ولی با این حال به لحاظ ایدئولوژیکی شاهد نوعی دوگانگی در ساختار حاکمیتی طالبان هستیم.

۱-۱-۴- دیدگاه معتدل درانی‌ها یا جنوبی‌ها

درانی‌ها و جنوبی‌ها براساس نگرش مثبت ایران را همسایه‌ای می‌دانند که در مرکزیت یک مجموعه فرهنگی قرار دارد و افغانستان نیز جزئی از آن است، تراصلی سیاست خارجی این گروه بر اصل عدم تجاوزگری متقابل، عدم مداخله‌گری متقابل، روابط مسالمت‌آمیز و توأم با احترام با ایران متمرکز است، به قدرت رسیدن این گروه در عرصه داخلی افغانستان، فرصتی بی‌نظیر برای نقش‌آفرینی موثر ایران مهیا می‌شود و به دلایل اشتراک ایدئولوژیکی و تاثیرپذیری متقابل فرهنگی از هم‌دیگر در فراتر از مرزها، باعث شکل‌گیری نوعی هم‌گرایی و وحدت رویه در سیاست‌گذاری هر دو طرف خواهد شد که آینده روابط دو ملت را رقم خواهد زد (Yunker, 2021: 14). درانی‌ها نسبت به برقراری روابط و تعاملات مناسب اقتصادی و فرهنگی در طی استقرار حکومت طالبان در افغانستان، بیش‌ترین مناسبات را با ایران داشتند و با تلاش‌ها و رایزنی‌های بین‌الافغانی در درون سرزمین خود شان نسبت به ارتباط مستمرتر با ایران اقدام کردند، از این جهت با رویکرد هم‌گرایی و قربابت ژئوپلیتیکی و ژئواستراتژیکی در صدد نزدیکی به ایران بوده و از این طریق بیش‌ترین رفت و آمدها را به ایران داشتند، در سوی دیگر روابط، کشور ایران نسبت به برقراری گفتگوها با این گروه از افغانی‌ها بیش‌ترین رایزنی‌ها و مناسبات صورت گرفته است، درواقع، روابط نزدیک ایران با این گروه از افغانی‌ها، همگرایی منطقه‌ای را برای دو کشور به ارمغان خواهد آورد (Francis, 2021: 43). درانی‌ها در جنوب افغانستان از لحاظ ایدئولوژیکی بیش‌ترین قربابت‌های فرهنگی و مذهبی را با جنوبی‌ها در سرزمین افغانستان داشتند که سیاست خارجی ایران با حکومت افغانستان را بیش‌از گذشته تقویت خواهد کرد. موانع سیاست خارجی ج.ا.ا. با تقویت روابط با جنوبی‌ها در افغانستان مرتفع خواهد شد و از این

طریق دولت ایران فارغ از هر گونه دغدغه خاطر نسبت به پیاده‌سازی اهداف و انگیزه‌های خود در سیاست خارجی اقدام خواهد کرد. دیپلماسی فعال ایران در مقابل درانی‌ها با روی کار آمدن طالبان دوم، باعث نوعی دوگانگی و عدم یکپارچگی در روابط ایران با طالبان شد که این ناشی از معادلات و مناسبات طالبان با قدرت‌های منطقه‌ای و فرامنطقه‌ای است. این گروه از طالبان بیش‌ترین تعامل را با کشورهای همسایه در غرب آسیا از جمله شیعیان در ایران دارند. تعامل فرهنگی و اجتماعی این طیف از طالبان با شیعیان در ایران با نگاه دو ملت دوست و همسایه در سطح مناسب روابط چندجانبه قرار دارد (Lorch et al, 2024: 60).

۲-۱-۱-۴- دیدگاه رادیکال غلجایی‌ها یا مشرقی‌ها

رویکرد و نگرش این دسته در مقابل ایدئولوژی انقلاب اسلامی و ایران قرار گرفته است و درصد نوعی واگرایی در روابط ایران با افغانستان هستند و حمایت‌های مالی عربستان سعودی، تاجیکستان، پاکستان و دولت‌های فرامرزی از جمله آمریکا و رژیم اسرائیل از غلجایی‌ها و مشرقی‌ها نوعی توازن قدرت را در افغانستان به وجود آورده است که هدف آن‌ها جلوگیری از ارتباط‌گیری طالبان با کشورهای همسایه از جمله ایران می‌باشد. مناسبات سیاسی و اقتصادی غلجایی‌ها در افغانستان با عربستان سعودی در طی سالهای اخیر، افغانستان را به عرصه حضور عربستان و ناامن‌سازی افغانستان برای دیگر اقوام و طوایف تبدیل کرده است (Griffiths, 2023: 37). همیشه قدرت‌های خارجی مترصد حضور در بین جریانات داخلی افغانستان بودند تا ایران در درون مرزهای داخلی محدود نگه دارند. حمایت گروه القاعده از این گروه در افغانستان با نوعی سیاست همراه‌سازی مواجه شده است که باعث حضور و حمایت عربستان و دیگر حامیان منطقه‌ای و فرامنطقه‌ای از این گروه شده است. تناقض رفتاری در رویکرد طالبان در برخورد با سایر ملت‌های منطقه با نگاه به شرق با ایجاد هزینه‌سازی‌های فراوانی برای ایران همراه خواهد شد که لازم است راینی‌ها و مراودات سیاسی در این زمینه صورت گیرد (Bakhshi and Zanganeh: 2015: 21). دوگانگی ایدئولوژیکی در رویکرد طالبان در رفتار دیپلماتیک با ایران بر رابطه دولت ایران و افغانستان تاثیر فراوانی گذاشته است که دولت‌های مخالف ایران به‌خوبی از این موضوع استقبال کرده‌اند و توانستند در برخی زمینه‌ها روابط ایران را با طالبان با چالش‌های محدود مواجه کنند تا افغانستان را در کنار ایران نینند و آن را از سیاست خارجی ایران دور نگه دارند. رویکرد رفتاری غلجایی‌ها با ظهور طالبان دوم در مقابل ایران با همراهی دولت‌های عربستان، تاجیکستان و پاکستان و حمایت‌های آمریکا و رژیم اسرائیل همراه بوده است که نیاز است ج.ا.ا با مذاکرات و روابط دیپلماتیک، به دنبال یکپارچگی ایدئولوژیکی این گروه با سیاست‌های منطقه خود باشد. طالبان دوم در مقایسه با طالبان اول تعامل و همراهی دیپلماتیک را با کشورهای حمایت‌کننده از خود به کار برده است و در نهایت نوعی شکاف امنیتی را در منطقه برای ایران به همراه خواهد داشت (Glinski, 2021: 72). مناسبات سیاسی و اقتصادی ایران و افغانستان با روی کار آمدن طالبان دوم با بهره‌گیری از دوگانگی ایدئولوژیکی غلجایی‌ها در بدنه طالبان با تهدیدات زیادی مواجه شده است، اما ایران با توانمندسازی حمایت ایدئولوژیکی گروه رقیب غلجایی‌ها یعنی درانی‌ها خواهد توانست روابط ایران و افغانستان را همانند ماقبل حضور طالبان بازگرداند، در این میان نیاز است ایران راینی‌ها و تعاملات رو در رو را با رهبران گروه غلجایی و درانی‌ها جهت نزدیک‌سازی و همراهی با سیاست‌های ج.ا.ا در منطقه را از سر گیرد.

۲-۴- متغیرهای منطقه‌ای

هریک از بازیگران منطقه‌ای نگاه خاص خود را به توافق آمریکا و طالبان دارند. پاکستان همواره می‌خواهد طالبان را به‌عنوان گروه شبه‌نظامی مخالف دولت کابل در ساختار قدرت افغانستان سهیم و به نوعی عمق استراتژیک خود را در مقابل تهدیدهای احتمالی هند حفظ کند (Mahmoudi, 2020: 208). مجاورت جغرافیایی و مرزهای مشترک در کنار اشتراکات قومی و فرهنگی و درعین حال اختلافات مرزی، پاکستان را به کشوری در تحولات افغانستان تبدیل کرده است. پاکستان، خانه نیروهای طالبان است که در مدارس دینی پاکستان آموزش‌های دینی و مذهبی را فراگرفتند و دستگاه امنیت پاکستان (آی. اس. آی) نقش مهمی در تصمیم‌سازی و تصمیم‌گیری طالبان در به دست آوردن قدرت در افغانستان داشته‌اند، در واقع پاکستان با اقدامات انجام شده درصدد بهره‌گیری از وضعیت فعلی افغانستان در راستای حضور بازیگران خارجی در اطراف مرزهای افغانستان است (Ahajjer and Karimi: 2015: 2). اطراف مرز پاکستان و افغانستان را اغلب قبایل پشتون‌نشین تشکیل می‌دهد. عمیق‌ترین شکاف در میان اقوام افغانستان نیز در بین همین گروه وجود دارد. شکاف میان پشتون‌های درانی که اغلب در مناطق جنوبی کشور زندگی می‌کنند و پشتون‌های غلجایی، که غالباً شرق کشور را پوشش داده‌اند. پشتون‌هایی که در پاکستان و در نواحی قبیله‌نشین فدرال پاکستان و اطراف آن زیسته‌اند، بیش‌ترین میزان شورشیان را در سال‌های اخیر تشکیل داده‌اند. دولت پاکستان در چند دهه اخیر از این حربه برای رشد و پرورش تروریسم و تحریک گروه‌های تندرویی چون طالبان استفاده اعظمی برده است، به‌طوری که این موضوع به خودی خود می‌تواند صلح و امنیت افغانستان را تهدید کند، هم‌چنین به دلیل وجود منافع راهبردی میان چین و پاکستان، بعید است که پکن با رویکرد واشنگتن درقبال هرگونه محدود کردن نقش پاکستان در آینده افغانستان همراه شود. روند صلحی که آمریکا با طالبان پیش گرفت، ماندگار نخواهد بود و طالبان درچارچوب تعهدات عمل نخواهند کرد و طالبان درصدد دست‌یابی کامل به همه مرزهای افغانستان است که در این مسیر از حمایت‌های فرامرزی مناسبی برخوردار بوده است (Kapila, 2020: 47). حمایت پاکستان از افغانستان، ابزاری برای مهار هند و ممانعت از حضور هند در این کشور است، که در سایه حضور آمریکا و ایجاد امنیت نسبی افزایش یافته است. هزینه‌های تحمیلی طالبان برای ایران به سبب آشفتگی در مرزهای شرقی، تجارت مواد مخدر، افزایش مهاجرت‌های قانونی و غیرقانونی و مسائل اجتماعی - سیاسی متعاقب آن در ایران، بدبینی به این جریان و قدرت‌یابی آن را به همراه دارد. رقابت‌های منطقه‌ای و مقابله با دشمن مشترک (آمریکا) سبب شد در کنار روابط دوستانه با دولت حاکم در افغانستان و فعالیت‌های گسترده اجتماعی، سیاسی و فرهنگی، روابط استراتژیک با جریان طالبان از سوی ایران دنبال شود، از این منظر، طالبان ابزاری برای ضربه زدن به منافع آمریکا در منطقه محسوب می‌شود. بروز بی‌ثباتی داخلی و ناامنی در پی درگیری‌های احتمالی داخلی میان طالبان و مردم از یک‌سو و طالبان و سایر گروه‌های شبه‌نظامی ازسوی دیگر به مهاجرت و پناهندگی مردم افغانستان به کشورهای دیگر منجر خواهد شد. با توجه به مرز گسترده میان جمهوری اسلامی ایران و افغانستان این احتمال وجود دارد که برخی از مردم جنگ‌زده، ایران را برای سکونت یا محل عبور به مقصد دیگر کشورها انتخاب کنند. این مسئله ابعاد مختلف اجتماعی، اقتصادی، امنیتی دارد که نیازمند چاره‌اندیشی است (Shafiee, 2016: 112).

عربستان به سبب روابط نزدیک با طالبان در طول دهه ۱۹۹۰ مورد انتقاد مقامات افغان قرار گرفته بود، عربستان در صدد بود با نزدیکی بیش تر به سیاست های آمریکا، پیشینه خود را اصلاح کند. از زمان تغییرات سیاسی در عربستان در سال ۲۰۱۷، طالبان و حامیان بین المللی آن مورد انتقاد این کشور بوده اند. محمد بن سلمان ولیعهد عربستان برای نشان دادن تعهد خود برای ایجاد شکاف بین رده های مختلف طالبان، مذاکراتی با وزیر دفاع آمریکا انجام داد که موضوع آن ایجاد «پایگاه های امن» در افغانستان برای عناصری از طالبان بود که خواهان ورود به مذاکرات صلح با کابل بودند. حمایت عربستان از پیشنهاد پایگاه های امن، در واقع تلاشی از سوی ریاض برای مطرح شدن به عنوان یک بازیگر سازنده در صحنه نبرد افغانستان بود. ایران با وجود موانع امنیتی منطقه ای و فرامنطقه ای کنونی، توانسته در افغانستان نفوذ امنیتی بسیار زیادی داشته باشد. تداوم نگاه امنیتی ایران به افغانستان، منازعات منطقه ای پیرامون دو کشور و امنیتی شدن ژئوپلیتیک و هویت ایران و افغانستان در سطح جهانی توسط آمریکا، مهم ترین چالش های روابط ایران و افغانستان در دوران طالبان دوم هستند (Mujhdeh, 1400: 82). تبعات حاصل از نامنی ها در کشورهای همسایه افغانستان، به خصوص ایران به دلیل برخورداری از اندیشه شیعی بیش تر از بقیه کشورها تاثیر گذار است و از میان همسایگان افغانستان، ایران منفی ترین پیامدها را از حضور طالبان در افغانستان دریافت خواهد کرد، این نامنی موج احتمالی شمار بیش تری از پناهندگان افغان به سمت ایران را تشدید خواهد نمود (Topiz, 2021: 32). علاوه بر تأثیر گذاری بر اندیشه اهل سنت ایران به واسطه همدردی با پناهندگان، تبعات امنیتی ناشی از این حضور را در حوزه های اقتصادی و اجتماعی و حتی زیست محیطی ایران بر جای و ایران با آسیب های بیش تری مواجه خواهد شد. هر چند سیاست طالبان ایدئولوژی محور است اما رگه هایی از واقع گرایی نیز در طالبان جدید دیده می شود، به عبارتی ایدئولوژی در سیاست طالبان در برخی حوزه ها به واقع گرایی گرایش پیدا کرده است.

۳-۴- متغیرهای بین المللی

بدون شک یکی از مهم ترین عوامل بازخیزی طالبان و موج جدید بی ثباتی و جنگ داخلی در افغانستان، تصمیمات و عملکرد قدرت های بین المللی بویژه ایالات متحده آمریکا است. تغییر استراتژی منطقه ای آمریکا که در پایان ریاست جمهوری اوباما و با توجیه مجموعه های راهبردی - امنیتی و گروه های فکری این کشور در دستور کار قرار گرفت و نهایت آمریکا در دوره دونالد ترامپ تلاش کرد خود را از جنگ پرهزینه و بی فایده فرسایشی با طالبان برهاند (Sisk, 2019: 22). آمریکا حاضر شد برای حفظ پایگاه های دائمی خود دستاوردهای چندین ساله از جمله دولت جدید افغانستان را قربانی معامله با گروه طالبان کند. علی رغم این که دولت جو بایدن نیز اعلام کرده بود، در صدد بازبینی توافق نامه صلح با طالبان است، با این حال نتوانست تغییراتی تأثیر گذار در توافق نامه ایجاد نماید، چرا که افزایش نیروهای آمریکایی در افغانستان و یا افزایش فشار بر طالبان مشکلی را حل نخواهد کرد. آمریکا نشان داده است که به دنبال صلح واقعی در افغانستان نیست. اگر نامنی در افغانستان به گونه ای گسترش پیدا کند که چین، روسیه، آسیای میانه و ایران درگیر شوند، به سود ایالات متحده آمریکا است که در این منطقه حضور نداشته باشد، چون به موازات رشد نامنی، شرایط برای افول رقابتی واشنگتن به وجود می آید، پس بدیهی است که آمریکا برنامه هایی برای تقویت داعش در خاک افغانستان داشته باشد (Shafiee, 2018: 44).

تمرکز بر شرق آسیا و مهار چین، از دیگر موارد تغییر استراتژیک آمریکا است، تا با ایجاد چالش امنیتی جدید نسبت به منافع خود مقابله کند؛ افزایش قدرت چین و برتری اقتصادی فزاینده این کشور، مهار چین را به اولویت جدید آمریکا در سطح بین‌المللی تبدیل کرده است. بیرون کشیدن نیروها از افغانستان و متمرکز کردن منابع استراتژیک در اطراف چین، به همراه سیاست ائتلاف سازی (آمریکا در کنار هند، ژاپن و استرالیا) برای منزوی کردن چین، شواهدی از این تغییر راهبردی است، در هر صورت خروج ناگهانی آمریکا از افغانستان، بی‌ثباتی و ناامنی به بار آورده است و با قدرت‌یابی طالبان در مرزهای غربی بین افغانستان و چین، خطر افراط‌گرایی را برای چین بیش‌تر کرده است (Amiri, 2018: 92). نزدیکی بین چین و مرز شمال شرقی افغانستان باعث حضور طالبان در چین شده که تصمیم‌گیری را برای دولت چین با مشکل مواجه ساخته است. وجود تمایلات تجزیه‌طلبانه در استان سین کیانگ (مسلمانان ایغور)، افزایش خطر نفوذ گروه‌های مسلح در چین زیر نظر طالبان (دریافت سلاح و آموزش نظامی) را در حالی برجسته کرده است که طالبان به‌طور رسمی دست دوستی به سوی چین دراز کرده است، مسئله سین کیانگ و هم‌چنین شرکای تجاری چین در سازمان همکاری اقتصادی شانگهای یعنی تاجیکستان، ازبکستان، قرقیزستان که همسایگان افغانستان هستند، سبب شده بود موضوع افغانستان و رابطه آن برای رهبران چین جدی شود و با برتری طالبان در میدان مبارزه چین درصدد آمدن تا رابطه خود را با این گروه عادی سازی نماید (Homayee Rad, 2021: 66). طیف گسترده‌ای از منافع و موضوعات، افغانستان را در نظر روسیه دارای اهمیت می‌کند، رقابت‌های ژئوپلیتیک، ژئواکونومیک و ژئواستراتژیک روسیه در منطقه و شعارهای ابرقدرتی، تهدیدهای امنیتی مثل قاچاق مواد مخدر، تروریسم و بنیادگرایی اسلامی، محافظت و کنترل بر خطوط لوله و کانال‌های انتقال انرژی، از آن دسته مسائلی هستند که باعث شده روسیه در افغانستان حضور چشم‌گیری داشته باشد. خروج آمریکا از افغانستان، از نظر روسیه فرصتی برای از پس گرفتن قدرتی بوده که در دوران شوروی سابق داشته و تضمین دوباره خود به‌عنوان ضامن امنیت بخش بزرگی از منطقه اورا سیامی با شد. روسیه جزو اولین کشورهای بود که به صورت علنی و عمومی، ارتباط با طالبان را آغاز کرد، هم‌زمان با طرح خروج نیروهای آمریکایی از افغانستان، سفر برخی مقامات طالبان به روسیه افزایش یافت و در مورد آینده روابط سیاسی دو کشور بحث و تبادل نظر کردند (Sangar, 2016: 59). اگر طالبان در رأس قدرت باشد، چهره‌های کمونیست و غرب‌گرا را بر نمی‌تابد و هر تصمیمی را بر اساس شریعت اسلام اجرایی خواهد کرد. طالبان از گذشته تا به امروز تاکید خود را بر روی شریعت داشته است. توافق بین طالبان و آمریکا نشان داد که آمریکا حاکمیت طالبان را پذیرفته است، طالبان هم به آمریکا این اطمینان را داده است که منافع واشنگتن را در افغانستان به خطر نمی‌اندازد و اجازه نمی‌دهد هیچ گروه تروریستی علیه آمریکا در افغانستان اقدام کنند، هرچند که طالبان بر طبل خروج نیروهای آمریکایی از افغانستان می‌کوبد؛ ولی این امکان وجود دارد که در آینده منافع طالبان ایجاب کند که به آمریکا اجازه دهد تا در افغانستان پایگاه داشته باشد، لذا آمریکا و طالبان منافع یکدیگر را به رسمیت شناخته و با هم به توافق رسیده‌اند.

نتیجه‌گیری

افغانستان یکی از همسایه‌های شرقی ایران است که در دهه‌های گذشته، دوره‌های طولانی و سخت از نابسامانی و بی‌ثباتی را تجربه کرده است. در سال ۲۰۲۰ ولایت‌های افغانستان تحت فشار نیروهای جنگنده طالبان یکی پس از دیگری سقوط کردند، تا این که به سقوط کابل در نیمه اوت رسید. ایران به‌خاطر داشتن مرزهای عقیدتی، تاریخی، فرهنگی،

سیاسی، جغرافیایی با این کشور همواره حوادث و تحولات آن را از زوایای گوناگون مورد توجه و کاوش قرار داده است. طالبان اول در ابتدای تشکیل خود، رویکرد آمریکا ستیزی و مبارزه با بیگانگان از جمله آمریکا و متحدانش در منطقه غرب آسیا را در دستور کار سیاست خارجی خود قرار داده بود. طالبان در این دوره با به کارگیری تفسیری متفاوت از ارزش‌های اسلامی در سطح زندگی روزمره از جمله آداب و رسوم، معاشرت‌ها، زنان، رسانه، احکام اسلامی و شیعیان، در صدد بودند تا سبک زندگی اسلامی را به شکلی رادیکال و افراطی در اذهان و انظار جهانیان به نمایش بگذارند که با مخالفت برخی از کشورهای منطقه از جمله ایران مواجه شدند. روابط ایران و طالبان در طول زمان به شکل‌های مختلفی بوده است. در دوره حکومت طالبان در افغانستان، ایران و طالبان اختلاف زیادی داشتند. اما پس از سقوط دولت طالبان، روابط آنها تغییر کرد و ایران به تعدادی از فرماندهان فراری طالبان پناهندگی داد. در سال‌های اخیر، روابط ایران و طالبان هم‌چنان پیچیده و متغیر است و به عوامل مختلفی بستگی دارد. در این مقطع از تاریخ منطقه غرب آسیا، رویکرد طالبان در مقابل ایدئولوژی ناب اسلامی و انقلابی ایران قرار داده شده بود. با شکست طالبان و روی کار آمدن دولت‌های بعدی در افغانستان، سیاست هم‌گرایی ایران با افغانستان بدون طالبان به بهترین وجه ممکن ادامه پیدا کرده بود. روی کار آمدن طالبان دوم و به دست آوردن قدرت در افغانستان در چند سال اخیر باعث نوعی انشقاق و چندپارگی در رویکرد این گروه نسبت به ایران شده است. هرچند طالبان همواره بر روابط نیک و مثبت با همسایگان تاکید دارد اما پاسخ این گروه به طرف ایرانی گاهی از مسیر سنجیده منحرف شده است و مطلوب و مثبت و مبتنی بر انتظاری که ایران از آنها دارد، نیست. چنانکه در کنار تفرقه‌های این گروه برای جلب اعتماد تهران، مهره‌هایی از درون طالبان اظهاراتی تنش‌برانگیز داشته‌اند. رویکردی که تلاش‌های دو طرف برای نیل به تحقق منافع را منحرف می‌کند و داعیه طالبان مبنی بر روابط خوب با همسایگان را زیر سوال می‌برد. این در حالی است که حق موضع‌گیری سیاسی مستقل برای مقامات طالبان در برابر کشورهای دیگر تعریف نشده است. اظهارنظرهایی که در نهادهای دیگر چون وزارت خارجه طالبان نیز دیده می‌شود، به طوری که این وزارتخانه گاهی عمداً اصول صریح حقوق بین‌الملل را نقض می‌کند و به تنش‌های کنسولی میان دو طرف دامن می‌زند. گروه اول در طالبان، غلجایی‌ها در شرق افغانستان هستند که به شدت توسط دولت‌های فرامنطقه‌ای از جمله آمریکا و رژیم اسرائیل و دولت‌های منطقه همانند عربستان، پاکستان و تاجیکستان حمایت مالی و لجستیکی می‌شوند تا ایدئولوژی انقلاب اسلامی با محوریت ایران را در منطقه منزوی کنند. گروه دیگر درانی‌ها در جنوب هستند که با سیاست‌های منطقه‌ای و بین‌المللی ایران همراه هستند و اتحادها و ائتلافات منطقه‌ای با محوریت ایران را قبول دارند و بیش‌ترین مراودات و مناسبات را با ایران دارند. درانی‌ها در رویکردشان گفتمان انقلاب اسلامی را قبول دارند و محوریت انقلابی ایران را در جهان اسلام می‌پذیرند، در حال حاضر تقابل و تنازع گفتمانی در رویکرد این دو گروه در افغانستان در جهت همراهی و عدم همراهی با ایران وجود دارد و روابط دیپلماتیک ایران با هر دو گروه در طالبان دوم خواهد توانست آن‌ها را بیش‌تر به سمت ایران سوق دهد.

ملاحظات اخلاقی

این مقاله حامی مالی ندارد.

تعارض منافع

نویسنده اعلام می‌کند که تعارض منافع وجود ندارد و تمام مسائل اخلاق در پژوهش را که شامل پرهیز از سرقت ادبی، نشر و یا ارسال بیش از یک بار مقاله، تکرار پژوهش دیگران، داده‌سازی یا جعل داده‌ها، منبع‌سازی و جعل منابع، رضایت ناآگاهانه سوژه یا پژوهش شونده، سوء رفتار و غیره می‌شوند، به طور کامل رعایت شده است.

تعهد کپی رایت

طبق تعهد نویسندگان، حق کپی رایت (CC) رعایت شده است.

References

- Aditya Rahman, I., Suharsih, S., & Waluyo, J. (2024). *Fragile State Index Assessment of Economic, Defence and Administrative Conflicts Endangering States in Indonesia: An Econometric Study*. South Asian Journal of Social Studies and Economics, 21(5), 1-15.
- Advay, M. (2016). Export and Smuggling Iran Oil and Oil Products to Afghanistan during the Pahlavi II Era, (1941-1979), *Quarterly bulletin of Greater Khorasan*, vol. 7, No. 22, pp. 73-84.
- Aghajari, M & Karimi, M. (2015). The Role of Regional Actors in the State-Building Process of Afghanistan during the Taliban and Post-Taliban Era, *Quarterly Journal of International Relations Studies*, Vol. 8, No. 30, pp. 57-104 [in Persian]
- Amiri, M. (2019). Causes and Backgrounds of the Taliban Group, *Islamic Studies and Political Sciences*, Vol. 2, No. 16, pp. 74-102 [in Persian]
- Arianfar, A., (2015). *the roots of failure and failure of nation-building and state-building projects in Afghanistan*. Kabul: Kaveh Publications [In Persian].
- Bakhshi, A. & Zanganeh, P. (2015). The Reaction of Contemporary Islamic Movements to Globalization: Adaptation or Conflict, *Political Studies of the Islamic World*, Vol. 4, No. 3, pp. 1-32[in Persian]
- Barnes, J. E. (2021). *Intelligence Agencies Did Not Predict Imminence of Afghan Collapse*, Officials Say. New York Times, August 18 (updated September 13). Available on: <https://www.nytimes.com/2021/08/18/us/politics/afghanistanintelligence-agencies.html>.
- Bathaei, S. Y. and et al. (2023). Challenges facing Afghanistan under Taliban leadership and its future scenarios. *Foreign Relations*, Vol. 15. No. 3, pp: 157-182, [in Persian]
- Francis, E. (2021). *A Taliban founder says cutting off hands as punishment will be 'necessary for security*. Washington Post, September 24. Available on: <https://www.washingtonpost.com/world/2021/09/24/afghanistan-talibanamputations-executions-return>.
- Gharayagh-Zandi, D. (2015). Islam and International Relations: An Ontological Approach, *Quarterly Journal of Islamic World Research*, Vol. 5, No. 4, pp. 113-136 [in Persian]

- Glinski, S. (2021). *Do Not Touch My Clothes: Afghan women's social media protest against Taliban*. Guardian, September 15. Available on <https://www.theguardian.com/globaldevelopment/2021/sep/15/donottouchmyclothes-afghan-womens-social-mediaprotest-against-taliban>.
- Griffiths, M., (2023). *International Relations Theory for the Twenty-First Century*. Translated by Alireza Tayeb, Tehran: Nay Publishing House. [in Persian]
- Hojbari, M, A., (2016). *Iran-Afghanistan Hydropolitics*, Available at: <https://ir.sputniknews.com/opinion/201707212699344/>.
- Homaei Rad, K., (1400), *The Taliban: A Review of Events in Afghanistan; From the Storm of 333 to the Escape of August 15*. Tehran: Almas Alborz. [in Persian]
- Hunter, Sh. (2021). *How Iran may be impacted by Taliban rule*, Available on site: <https://responsiblestatecraft.org>.
- Kamel, A. (2019). Prospects of the Peace Talks in Doha, *Institute for Strategic Studies of the East*, Vol. 8, No. 329, pp. 7-9 [in Persian]
- Kapila, S. (2020). *Afghanistan: US-Taliban Peace Deal Perceptually Unsustainable*, Available on: <https://www.eurasiareview.com/09032020-afghanistan-us-taliban-peace-dealperceptually-unsustainable-analysis>.
- Lorch, J., Ziaja, S., & Gravingholt, J. (2024). *Constellations of state fragility: Improving international cooperation through analytical differentiation*. Berlin: German Institute of Development and Sustainability.
- Mahmoudi, Z. (2019). Perspectives and Scenarios of the Taliban's Position in the Future Governance of Afghanistan (with Emphasis on Media Approaches), *International Media Research Journal*, Vol. 5, No.6, pp. 203-225 [in Persian]
- Mozhdeh, V., (1400), *Afghanistan and 5 Years of Taliban Dominance*. Tehran: Ney. [in Persian]
- Muyiwa, M. (2024). Fragile Democracy: Media Freedom and Radical Polarisation in Ethiopia. *Journal of SAGE*, 1(1), 69-85.
- Pourqadiri, A., (2019). *Analysis of the Taliban Discourse and the Reasons for Its Decline in Afghanistan*, Available on <http://css.ir/whypgg> [in Persian]
- Pourqadiri, A., (2019). Investigating the roots of people's distrust of the government in Afghanistan. Museum of Strategic Studies of the East [In Persian].
- Qureshi, Z., (1401). *Water Interactions between Iran and Afghanistan in the Mirror of History*. Islamic Republic News Agency, Available on: <https://www.irna.ir> [in Persian]
- Sangar, K. (2016). Afghanistan's significance for Russia in the 21st century: interests, Perceptions and Perspectives, *Politics in Central Europe*, Vol. 12, No. 1, pp 59- 82.
- Schetter, C. (2016). Playing the ethnic card: On the ethnicization of Afghan politics. *Studies in ethnicity and nationalism*, Vol. 16, No. 3, pp 460-477.
- Shafie, I. & Eiduzayi, N., (2018), "The Role of Foreign Support in Resurgence of the Taliban in Afghanistan", *Journal of Subcontinent Researches*, Vol. 5, No. 16, PP. 91-126, available at: magiran.com/p1212237. [in Persian]
- Shafiee, N. (2018). *Iran and Taliban Cooperation is to Defeat ISIS, Iranian Diplomacy*, Available on: <http://www.irdiplomacy.ir/fa/news/1980899> [in Persian]
- Shafiee, N., (2016), "Explain the Factors that Influence the Trump Administration's Strategy towards Afghanistan", *International Relations Research*, 1(24), pp. 109-132. [in Persian]
- Shahin, H., (2022). *Investigating the reasons for the Taliban government's border tensions with its neighbors*. Eastern Strategic Studies Institute, taken from: <https://www.iess.ir> [in Persian]

- Sisk, R. (2019). *Afghanistan Loses 42.000Troops in Crackdown on 'Ghost Soldiers*, Available on: [https:// www. military. com/ daily- news/ 2019/ 08/ 02/ afghanistan- loses- 42000-troops-crackdown-ghostsoldiers.html](https://www.military.com/daily-news/2019/08/02/afghanistan-loses-42000-troops-crackdown-ghostsoldiers.html).
- Soleimani Pournak, F., (2021). US Exit from Afghanistan; Reflection of Rebalancing Strategy. *Political and International Approaches*, 13(2), 233-258, [in Persian]
- Tapich, W., (2021) *Pakistan, Al-Qaeda and the Rise of Terrorism*. Translated by Amir Hossein Kahchi, Tehran: Lawh Feker Publications. [in Persian]
- Yunker, J. A. (2021). The Case for a Global Marshall Plan. *Challenge*, Vol. 64, No. 5-6, pp 394-405.